

Remissvar SOU 2023:69 Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel

Ju2023/02434

Inledning

Rädda Barnen lämnar remissvar gällande *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel (SOU 2023:69)* och tar i detta svar avstamp i barnets rättigheter enligt bankonvention och rekommendationer från FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté). Rädda Barnen kommer i detta remissvar att fokusera på utredningens förslag kopplat till skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och dess effekter för barn. Rädda Barnen delar utredningens bedömning att myndigheter ska kunna dela uppgifter med varandra, på ett effektivt vis och utan för stora hinder, för att kunna fullgöra sina uppdrag. Till stor del finns redan denna möjlighet i nuvarande lagstiftning. Utredningen och dess förslag visar på flera goda intentioner, bland annat bestämmelser som gör det möjligt att lämna information för att skydda enskilda, särskilt kring att förebygga våld eller andra övergrepp mot en närstående.

Det ökade informationsflöde som utredningens förslag möjliggör får dock inte ske på bekostnad av barns rättigheter. Det är positivt att utredningen visar på en tydlig intention att en ny sekretesslagstiftning ska kunna skydda barn från att utsättas för eller dras in i kriminalitet. Däremot saknar Rädda Barnen en tydlig redovisning av hur en ökad skyldighet för skola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst att dela information till brottsbekämpande myndigheter ska kunna utgöra ett sådant skydd för barn. Barns rätt till skydd får heller inte ställas mot barns rätt till integritet eller äventyra rätten att våga dela information till trygga vuxna vars uppgift är att ge hjälp och stöd. Rädda Barnen ser flera risker med utredningens förslag och saknar dessutom en tydlig barnkonsekvensanalys. Därmed avstyrker Rädda Barnen utredningens förslag i sin helhet.

Rädda Barnen vill också belysa det faktum att många principiellt viktiga utredningar och lagförslag inom det brottsbekämpande området sedan en tid tillbaka presenteras i rask takt och ibland med förkortade remisstider. Rädda Barnen upplever vidare att de många reformförslag på detta område inte på ett tillräckligt genomarbetat vis länkas samman vad gäller väntade effekter och konsekvenser, vare sig i utredningsarbetet eller i de förslag som sedan läggs på bordet. Detta medför en betydande svårighet för Rädda Barnen och sannolikt också andra remissinstanser att uppskatta och överblicka de samlade konsekvenser de olika samverkande lagförslagen kommer att få för olika målgrupper, på såväl kort som lång sikt.

Risker

- Avsaknad av barnkonsekvensanalys

Rädda Barnen ser ett stort behov av konsekvensanalyser för barn innan ikraftträdande av föreslagen lagstiftning. Frågan om påverkan för barns integritet och förtroende för skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård och vilka konsekvenser det kan få i praktiken behöver grundligt ses över innan förslagen kan bli verklighet. Då de bestämmelser som denna utredning föreslår kan komma att få ingripande konsekvenser för barn och unga, konsekvenser som ännu

är svåra att såväl uppskatta som överblicka, är det inte tillräckligt att göra barnrättsliga analyser i efterhand, som utredningen själv föreslår.

- Ny huvudregel i sekretesslagstiftningen Tidöavtalet

Ett av Tidöavtalets olika samarbetsprojekt berör kriminalitet och i direktiven lyfts *Ny huvudregel i sekretesslagstiftningen*. I detta stycke tydliggörs att det i ett första led ska införas en ny huvudregel i sekretesslagstiftningen som möjliggör "all relevant information ska delas med brottsbekämpande myndigheter för att bekämpa brott". Slutligen skriver man "I ett andra led ska förutsättningarna att ge brottsbekämpande myndigheter direktåtkomst till andra myndigheters relevanta databaser och register utredas". Rädda Barnen menar att de förslag detta remissvar berör måste ses i ljuset av det samlade direktivet för *Ny huvudregel i sekretesslagstiftningen* i Tidöavtalet, och vilka konsekvenser detta i sin helhet kan komma att få för barn. Rädda Barnen ser med stor oro för barns rättigheter på en utveckling där brottsbekämpande myndigheter ges direktåtkomst till andra myndigheters relevanta databaser och register.

- Risker för raserat förtroende och tillit till skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård

Utredningen lyfter vid flera tillfällen risker med minskat förtroende och tillit till skola, socialtjänst samt hälso- och sjukvård hos bland annat barn och unga. Man återkommer till att det är svårt att veta vilka konsekvenser för förtroende och tillit dessa förslag kommer att leda till men att viss påverkan på till exempel socialtjänstens möjlighet att utföra sitt uppdrag är "oundviklig". Rädda Barnen saknar dock en gedigen analys av och förslag på hur dessa negativa konsekvenser bäst kan förebyggas och hanteras. Rädda Barnens bedömning är att utredningen inte tagit tillräcklig hänsyn till den risk för raserat förtroende och tillit till myndigheter dessa förslag kan skapa hos barn och deras föräldrar, särskilt bland grupper där förtroendet redan är lågt. I skolan spenderar barn och unga större delen av sin vakna tid och skolan är en plats för lärande och utveckling. Här måste alla barn erbjudas en förutsägbar miljö där man känner sig trygg. Allt arbete bygger på relationer och tillit. Samma principer gäller för såväl socialtjänst som hälso- och sjukvård. Rädda Barnen ser stora risker för att barn och deras föräldrar utifrån utredningens förslag slutar dela information med viktiga vuxna som dessa vuxna hade behövt för att kunna ge stöd och insatser av god kvalitet, även brottsförebyggande sådana.

Yrkesverksamma som möter barn kommer att ställas inför många situationer när uppgifter om enskilda barn och familjer behöver lämnas till brottsbekämpande myndigheter. Rädda barnen ser en risk att viktiga vuxna - lärare, socialsekreterare, skolbibliotekarier och kuratorer - ses som rapportörer snarare än trygga vuxna med möjlighet att erbjuda stöd. Det uppgiftslämnande uppdraget och en syn på yrkesverksamma som lagens förlängda arm kan komma att ta stor plats och skymma det egentliga uppdraget.

- Särskilt sårbara grupper

Rädda Barnen ser att det finns risker för att dessa förslag kan förstärka den rädsla och misstro som redan finns mot att söka stöd hos och ha kontakt med olika myndigheter hos särskilt sårbara grupper. Målgrupper som Rädda Barnen ser kan känna ökad oro och rädsla inför kontakt med myndigheter är till exempel barn och familjer utan papper. En annan grupp som utifrån dessa förslag kan tveka att söka stöd är till exempel vårdnadshavare till barn man misstänker är på väg in i kriminalitet eller annan ohälsa. Här måste tidigt stöd kunna erbjudas tryggt och förutsättningslöst. Om ett sådant stöd också medför en rädsla att den information

man lämnar delas vidare till polisen finns en risk att man inte söker stöd alls eller när det redan är försent. Rädda Barnen ser också risker för att information om barn som lever i socioekonomiskt utsatta områden kan komma att delas i betydligt större utsträckning än för andra barn, särskilt i de fall information delas som handlar om relationer eller umgänge med andra som är av intresse för brottsbekämpande myndigheter. Även när informationsdelning kan argumenteras för utifrån intentionerna i denna utredning finns stora risker för upplevelser av stigmatisering och diskriminering bland denna målgrupp, vilket vidare kan bidra till urholkat förtroende och att barn inte delar viktig information med trygga vuxna. Detta kan få extra negativa konsekvenser för barn som är i särskilt stort behov av stöd av vuxenvärlden. I samtliga redovisade exempel ovan ser Rädda barnen risk för att lagstiftningen blir kontraproduktiv.

- Risker för barns integritet

Rädda Barnen ser risker för inskränkningar i barns rätt till integritet. Rädda Barnen anser inte att denna inskränkning står i proportion till eventuella positiva effekter. Utredningen redovisar inte på ett tillräckligt vis hur dessa potentiella positiva effekter motiverar inskränkningar i barns rätt till integritet och privatliv.

- Risker för utveckling av god samverkan

Utredningen skriver att samverkan mellan de myndigheter som omnämns är viktigt för att skapa goda förutsättningar för ett ökat informationsflöde - att rätt information delas och används enligt lagstiftningens syfte. Utredningen skriver bland annat att samverkan mellan berörda myndigheter är viktigt för att inte riskera flödet av så kallad överskottsinformation, det vill säga att för mycket eller fel information delas. Rädda Barnen ser dock risker med att utredningens förslag kan försvaga incitament till en god samverkan, där en sådan inte redan är uppbyggd. Om information kan lämnas förenklat och snabbare kan denna lagstiftning snarare fungera som en slags genväg förbi en god samverkan som bygger på gemensamma analyser och övergripande utvärdering. Samtidigt medför denna utrednings förslag inte något krav på en sådan samverkan. Rädda Barnen ser det som olyckligt och hade önskat att förslag för utvidgad och förenklad informationsdelning kombinerades med ett krav på samverkan.

Rädda barnens slutsatser

Flera av de utredningen har pratat med lyfter behovet av insatser för att öka kunskapen kring sekretesslagstiftningen, till exempel genom en nationell vägledning och utbildning. Man resonerar att mer kunskap skulle kunna medföra att dagens lagstiftning tillämpas i större utsträckning. Flera kommuner beskriver att när det finns en fungerande samverkan mellan till exempel socialtjänst och polis utgör sekretesslagstiftningen mer sällan ett hinder i arbetet. Flera lyfter också oberoende av varandra att en god samverkan minskar behovet av en ny eller förtydligad lagstiftning. Detta visar att det finns goda exempel på samverkan som fungerar och där nuvarande lagstiftningen inte ses som ett hinder. Flera tillfrågade uppger att man saknar juridiskt stöd för att kunna göra de bedömningar som följer av den nuvarande lagstiftningen och att det saknas såväl tid som personella resurser för utlämnande av uppgifter. Många yrkesverksamma känner också en oro kring att begå tjänstefel om man lämnar ut felaktiga uppgifter på fel grunder.

Utifrån dessa resonemang ser Rädda Barnen det inte bara som möjligt utan önskvärt att arbeta med att förbättra implementeringen av nuvarande lagstiftning och bygga upp modeller av god samverkan mellan berörda myndigheter, där sådana inte finns. Resurser för detta måste ges.

Med denna utrednings förslag riskerar vi istället att få ett "snabbspår" för delning av mycket personkänslig information mellan myndigheter utan några krav på samverkan. Utredningen listar själv återkommande möjliga risker för att berörda myndigheter i och med dessa förslag får försämrade möjligheter att utföra sina uppdrag utifrån minskad tillit och förtroende hos målgrupperna. Utredningen lyfter själv risken med att denna lagstiftning blir kontraproduktiv men erbjuder inga egentliga förslag för att motverka detta. Rädda Barnen anser att utredningen inte tar tillräcklig hänsyn till de överhängande risker för tapp i tillit, trygghet och förtroende och vad detta på så väl kort som lång sikt kan ha för negativa effekter för barns hälsa, liv och utveckling utifrån att man till exempel avstår från att söka vård eller dela viktig information med skola eller socialtjänst.

Stockholm 12 januari

Maria Frisk
Sverigechef Rädda Barnen

